

Мотлях О. І. - провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ПОЛІГРАФ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Поліграф - це технічний, багатоканальний реєстратор психофізіологічних реакцій особи, гласного використання, який дає змогу виявляти і фіксувати психофізіологічні реакції опитуваної особи на певні стимули (подразники) шляхом перетворення її фізіологічних показників активності в електричні сигнали, що відображаються у вигляді кривих на поліграмах [1, с. 6].

Розглядаючи поліграф як надточний науково-технічний прилад гласного використання, його цілком можна вважати ефективним засобом протидії корупції, яка набуває загрозливих масштабів в українському суспільстві. Доцільність застосування поліграфа в діяльності органів державного управління з метою виявлення корупційних проявів у роботі цілої системи та окремих посадовців не викликає сумніву. Чиновники різних рангів державного управління під час виконання своїх службових функцій нерідко балансують між обов'язком і власною совістю. Їх значні, і навіть занадто, владні повноваження стають певною спокусою до незаконного збагачення завдяки прямому чи опосередкованому доступу до державного бюджету, коштів різних фондів, зокрема благодійних, відповідних грантів, майна організації, установ, товариств тощо. Частина вітчизняних чиновників під гаслами благих намірів створює корупційні схеми для реалізації своїх корисливих задумів, вишуканості яким може позаздрити будь-яка сфера, що активно впроваджує у свою діяльність передові інноваційні технології. Це перешкоджає діяльності спеціально створених антикорупційних, правоохоронних, фіскальних та інших органів і структур щодо виявлення фактів корупції. Фактично встановити ланцюги зловживань посадовців доволі складно, а іноді навіть і неможливо, з огляду на залучення ними транскордонної протиправної

діяльності, зокрема використання ними зв'язків із міжнародним криміналітетом.

Одним із дієвих чинників ефективної протидії корупційним проявам різного рангу вітчизняних чиновників є впорядкування цього процесу на рівні Закону України «Про запобігання корупції», де в розділі XII «Міжнародне співробітництво» визначено основні підходи в наданні міжнародної правової допомоги щодо запобігання та протидії корупції. Зокрема, ст. 73 Закону врегульовує заходи щодо повернення в Україну коштів та іншого майна, одержаних унаслідок корупційних правопорушень, а також розпорядження вилученими коштами та іншим майном, одержаними внаслідок корупційних правопорушень [2]. Тобто Україна цілком може здійснювати заходи на кшталт повернення в неї коштів та іншого майна, одержаних унаслідок корупційних правопорушень, і розпоряджатися цими коштами та іншим майном відповідно до законодавства та міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надала Верховна Рада України. Переконані, що законодавче закріплення цих важливих складових протидії корупції є позитивною ознакою в контексті ефективної боротьби з такими негативними проявами. З огляду на зазначене, вважаємо, що:

- у цьому процесі доцільним є використання поліграфа як науково-технічного приладу, зокрема проведених перевірок посадовців з його використанням на предмет виявлення корупціонерів і можливих чинників корупційних ризиків;

- варто здійснювати системну перевірку на поліграфі всіх чиновників державного управління владою, причому не лише під час їх кадрового «скрінингового» психологічного відбору на обіймання відповідних посад, а й періодично під час виконання ними своїх посадових обов'язків.

Такі пропозиції зумовлені конкретними реаліями сьогодення. Як бачимо, вітчизняні можновладці різних рангів державного управління владою дедалі частіше заявляють перед українським суспільством про свою прихильність до прогресивних змін життя на краще громадян країни. Запевняють і переконають український народ в особистій готовності до люстрації, проходження ними перевірки з використанням поліграфа, намагаючись таким чином демонструвати співвітчизникам власну незаангажованість, відкритість намірів та дій у виконанні покладених на них державою відповідних повноважень. Але, на жаль, їх слова не завжди збігаються з конкретними діями. Так, коли реально чиновник, особливо високого рангу, має продемонструвати це власним прикладом, тобто пройти дослідження на поліграфі, то, як виявляється, в нього або ж немає вільного для цього часу, або ж він вважає недоцільними такі дії. На нашу думку, державотворців не потрібно під тиском змушувати проходити перевірку із застосуванням поліграфа. Варто аргументувати це як обов'язкову умову для тих, кому ввірено народом України представляти його інтереси та делеговані повноваження. Це, відповідно, зніме певну напругу, яка нині посилилась у суспільстві, зокрема щодо негативного ставлення до державних чиновників, з метою підняття їх рейтингів. Прикладом тому є

оприлюднення депутатами та іншими високопосадовцями власних статків через електронне декларування, що наштовхує співвітчизників, й не тільки їх, на думку нечесного збагачення певної частини «еліти» громадян нашої країни. Водночас не слід компрометувати й ганьбити всіх посадовців. Більшість - це чесні та свідомі громадяни нашої країни, які є фахівцями в конкретній сфері діяльності. Переконані, що вони готові публічно з честю обстоювати власну репутацію. За для цього без будь-яких застережень вони погодяться продемонструвати співвітчизникам свою відкритість, щирість і чесність, проходячи періодичні опитування на поліграфі з оприлюдненням результатів таких перевірок через ІТ-технології, засоби масової інформації тощо. Нормальна європейська практика передбачає систематичне звітування державних діячів, політиків, посадовців перед своїм народом про власну діяльність. Таку практику доцільно запозичити й імплементувати в Україні. Звертаючись до державної установи, пересічний громадянин повинен переконатися, що в ній приділяють максимальну увагу протидії корупції. Відвідувач має отримати максимально зрозумілу й повну інформацію про те, куди він може звернутись у разі виникнення підозри про порушення чиновником своїх службових обов'язків, отримавши оперативну та об'єктивну реакцію з боку співробітників, відповідальних за протидію корупції [3, с. 4].

Посадовець має усвідомлювати, що його діяльність постійно перебуває під пильним контролем як компетентних органів держави, так і громадськості. За порушення ним закону обов'язково наступить реальна, конкретна юридична відповідальність. Тільки так можна буде досягти вагомих результатів щодо реалізації державної антикорупційної політики.

Отже, реальним і дієвим інструментарієм боротьби з проявами корупції повинен стати науково-технічний прилад поліграф. Для цього в Україні є достатні правові засади, професійні поліграфологи, а головне - бажання українців жити краще, адже вони на те заслуговують.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мотлях О. І. Психофізіологічні дослідження з використанням поліграфа в практиці розслідування злочинів : метод. рек. / О. І. Мотлях, В. Л. Костюк, Д. В. Куценко. - Київ : Освіта України, 2016. - 73 с.
2. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-УІІ // Відомості Верховної Ради України. - 2014. - № 49. - ст. 2056.
3. Європейський досвід протидії корупції: теорія та практика : аналіт. огляд / [Кржечковський І., Тацієнко В.В., Чернявський С.С. та ін.] / за заг. ред. В. В. Чернея. - Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. - 236 с.